

denès ant. *agoïn* id., altre derivat d'AQUILA, Bertoni, AGI XVII, 363).

Aquillat, V. *quilla* *Aquina*, *aquines*, *aquineta*, *-etes*, *-inos*, V. *aquí* (EST) *Aquintanar*, V. *quintana* (CINC) *Aquissador*, *aquissament*, *aquissar*, *-ssat*, V. *quisso* *Aquistar*, V. *qüestió* *Aquitar*, V. *quiti* *Aquò*, V. *acò*, *això* (EST) *Aquós*, *aqusitat*, V. *aigua*

ARA I, 'altar pagà', 'peça de l'altar', pres del ll. *ara* 10 'altar'. □ 1.ª doc.: 1460, JRoig, *Spill*, 12959.

Sobre la supervivència del ll. ARAS 'altars' en llocs pròxims a un pas de muntanyes on els caminants feien ofertes propiciatòries a Mercuri i altres déus protectors dels ports (*Coll d'Ares*, *Mare de Déu de les Ares*, *G(u)aldares*, etc.), dono algunes dades en E. T. C. I, 251, 254; II, 70; *TopHesp.* I, 245; del diminutiu ARÜLAS sembla venir el nom d'*Arles de Tec*, prop del G(u)aldares i del Coll d'Ares.

ARA II, adv. 'en aquest moment', veg. HORA.

ARAB, ARABIC i ALARB, formes que ha rebut en català el nom de la llengua i la nació semítiques pròpies i arrelades a la península d'Àràbia i invasores d'Espanya (ll. ARABS, -ÀBIS, àr. *arabi*, *'arab*, etc.); han donat lloc a usos figurats i a diversos derivats de sentit secundari o translatiu. □ 1.ª doc.: *aràbic*, la forma més clàssica en català antic, S. XIII.

«Ha ordenat que tretze frares menors estudien en *aràbic* en un monestir anomenat Miramar», Lull (*Libre d'Ave Maria*, NCl. XIV, 136.6; *Blanquerna* II, 57.23, etc.). «Enviam les cartes e missatges en *aràbich*, com los manàvem e ls donàvem dia que en un mes s'apareylassen d'exir de nostra terra», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 385). Ultra aquest ús substantivat i aplicat a la llengua es troba també, ja antigament, l'aplicació a l'individu i a la nació, i l'ús més estrictament adjectiu, que és fàcil de completar amb els diccs. històrics; la forma femenina de l'adjectiu va ser antigament la pròpiament erudita *aràbica* («--- apellada en llengua *aràbica* ---», Lull, *Contempl.* O. C., 352) però també *aràbiga* (*goma aràbiga* en el Màcer), que no trigà a fer-se predominant i és la que ha quedat. En el nostre ús coetani la forma *àrab* va ser poc corrent fins als primers decenniis del nostre segle, però s'afirmà des de c. 1920, espt. parlant de la llengua, amb caràcter de substantiu.

Des de llavors la forma *àrab* ha tendit a generalitzar-se amb aquest caràcter però usant *aràbic*, *aràbiga*, amb caràcter d'adjectiu, mentre que per a les persones s'usen conjuntament *els àrabs* o *els alarbs* (*un àrab* o *un alarb*), si bé *alarb* tendeix llavors a quedar fixat més aviat per a l'ús referent als temps medievals. En el S. XIX amb valor substantiu només s'usava *alarb*: «lo pros Bernart s'acosta, Galind parlà: / —Massip: he vist la lluyta, dels finestrals, / y com enderrocaves al fort *alarb*», Milà, *Pros B.*, v. 194.

Altament *àrab* i les seves variants s'haurien de distingir millor (que no fan alguns) de la nació, persones

i raça del Nord d'Àfrica (bereber, camítica, no pas semítica ni pròpiament aràbiga) i dels hispànics musulmans, als quals només escau el nom de *moros*, o bé el de *sarraïns* (ambigu en aquest sentit), mentre que per a aqueixos només escau amb referència a la llengua, que adquiriren per arabització idiomàtica (en part tardana): l'aportació sanguínia o demogràfica dels àrabs en aquestes terres (i més a Espanya) fou més escassa del que es creu vulgarment. Pitjor encara quan la confusió s'estén fins a la religió mahometana.

Des del S. XV *alarb* apareix usat amb sentits pejoratius, de divers caràcter moral: «les peixcadores / --- ab tal abús / als parçonès / e traginès, / als de la quinta, / a sobre-pinta / los fan les barbes: / falses *alarbes*, / set preus demanen / e gens no s manen / per llurs jurats», JRoig (*Spill*, 7472). En els nostres dies s'ha fixat amb el sentit de 'home feréstec, d'acollida hostil': «cap dispeser el podia veure el senyor Jaume, un bútxara carregat d'orgull, que passava moltes tongades menjant com un *alarb* a la seva sala, sense parlar amb ningú», PCoromines, c. 1901, *La Dona Lletja* (IV, O. C., 497b); bc. dial. *alarbe* (ronc.), *albre* (sul.) «individu salvatge». En el sentit pròpi *alarb* fou també el nom de la llengua i nació, i resulta de l'aglutinació de l'article semític en *al-àrab*; no és freqüent de trobar-lo en escriptors antics amb aquest caràcter [S. XVII, pseudo-Boades] però hi existí.¹ Amb el valor figurat apareix a Menorca una forma provinent de l'adjectival *arabi*, *-iya*: «*alarbi*: homo mal garbat, mal vestit, sense gràcia», Camps i Marc. (*Folk. Men.* I, 324).

DERIV.: *Aràbic* (supra), ll. *arabicus*, *-ica*. *Arabidà* [Eiximenis; S. XV, Carbonell, DBal.]. *Arabina*; *arabiosa*. *Arabista*; *arabisme*. *Arabitzar*; *desarabitzar*.

Arabesc s'usa com a adjectiu, aplicat a la llengua i sobretot a l'art,² però aviat quedà fixat com a nom substantiu d'uns adorns, imitat de l'it. *arabesco* [1499], veg. DCEC I, 244. De *alarbi*, men. *arbinot*.

Algaravia 'llengua aràbiga' [S. XIII: «Miquel Péreç, sabia *algaravia* e anava a vegades a Almeçora per traure catus dels sarraïns», Jaume I, *Cròn.*, Ag., 235, etc.], de l'àr. *al-arabiya* 'l'aràbiga', adjectiu substantivat; veg. més sobre aquest mot en DCEC I, 120ab; pren secundàriament el sentit de 'criddria confusa'; també *algaravi* eiv.: *algaraviejar*.

D'un derivat d'*alarb* (com **alarb-erall*) amb sentit semblant, però sobretot com a resultat d'un encreuament amb *hebraic*, que s'usà amb el mateix valor,³ resultà un mot comarcal **alarrai* 'criddria incomprendible de gent que no s'entenen': «sonaren alguns tres y entre l'*alabray* de crits inintel·ligibles se percibí clara una veu que deya: —Talaya avall, els del còrrec!», MVayreda (*Punyalada*, XXIV, 375).

Mossàrab, provinent de l'àrab *mustàrib*, participi actiu de *'istàrab* 'tornar-se o esdevenir semblant als àrabs', forma desena de l'arrel verbal que significa 'ser àrab'; probablement ens transmeté la forma *moçàrabe* el castellà, on ja és freqüent a l'Edat Mitjana [1115; *muçaravi*, 1024, DCEC I, 244b30], car també l'evolució fonètica de çt a ç és estranya al ca-